

RETSENSIOON RIIGIKAITSE ÕPIKULE

Õpiku nimetus: RIIGIKAITSE. Õpik gümnaasiumidele ja kutseõppeasutustele. Kaitseministeerium; Kirjastus Avita: 2018.

Retsensiooni koostaja: Heli Kirsi, Rakvere Gümnaasiumi ajaloo- ja ühiskonnaõpetaja III ja IV kooliastmes; Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Seltsi juhatuse liige.

Retsensiooni koostamise aeg: 09.09.2018 (9. september 2018).

Retsensioon lähtub Haridus- ja teadusministri 24.03.2016 nr 13 kehtestatud määrusest „**Õppekirjandusele esitatavad nõuded, õppekirjanduse retsenseerimisele ja retsensentidele esitatavad miinimumnõuded ning riigi poolt tagatava minimaalse õppekirjanduse liigid klassiti ja õppeaineti**”, jõustumisega 01.04.2016, ja mis on kehtiv retsensiooni koostamise ja esitamise hetkel.

Määruse § 2 järgi õppekirjandusele esitatavad sisulised nõuded on täidetud retsenseeritava õpiku puhul järgmiselt:

(1) Õppekirjanduse loomise alus on põhikooli riiklik õppekava, gümnaasiumi riiklik õppekava või põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava.

TÄIDETUD: riigikaitse õpik vastab gümnaasiumi riiklikule õppekavale.

Õppevara lähtub riiklikust õppekavast ja ainekavast ning eeldatavalt aineõpetaja poolt lisatud õppematerjalidest. Põhivara sisaldab peamisi kohustuslikke teadmisi. Õpiku sisu vastab õppekavale ja toetub teaduse uusimatele saavutustele, eriti esmaabi peatükis. Relvaõpetuse peatükis saadakse teadmisi, mis on praktikas korduvalt kontrollitud.

Lisamaterjalid annavad õpikule operatiivset lisainformatsiooni.

(2) Õppekirjanduse loomisel lähtutakse põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse §-s 3 ja riiklike õppekavade üldosas nimetatud hariduse alusväärtustest, õppimise käsitusest, õpetuse ja kasvatus üldistest ja ainevaldkondlikest eesmärkidest, taotletavatest õpitulemustest ja õpisisust, kooli ülesannetest ja õppekeskkonnale esitatavatest nõuetest.

TÄIDETUD: riigikaitse õpik lähtub riikliku õppekava alusväärtustest, õppimise käsitusest, õpetuse ja kasvatus üldistest ja riigikaitse eesmärkidest, taotletavatest õpitulemustest ja õpisisust ning kooli ülesannetest riigikaitse plaanis ja õppekeskkonnale esitatavatest nõuetest.

Riigikaitseõpik on lähtunud eakohasusest. Riigikaitset õpetatakse 10.- 12. klassist alates, mis tähendab, et kogu maailma ajaloo kohta on õpilastel teadmised eeldatavalt olemas. Ühiskonnaõpetust on õpitud II ja III kooliastmes ja õpitakse ka IV kooliastmes, mis loob eeldused, et arusaam riigist ja selle kaitsmise vajadusest on olemas. Uue informatsiooni lisandumisel tegeletakse ka olemasolevate teadmiste kinnistamisega. Kuna välispoliitilised sündmused on kiires transformeerumises ja välispoliitika Euroopa Liidus dünaamiline, siis vajadus uuemate suundumuste kajastamise järele riigikaitse valdkonnas saab järjekordse õpiku kasutamisel rakenduse.

(3) Õppekirjanduses sisalduv teave ja selle esitamise viis on eakohane, mitmekesine ja meetodiliselt otstarbekas, toetades õpilase kõlblise, füüsilise ja sotsiaalse arengu, tervikliku maailmapildi ja iseseisva õppimisvõime kujunemist.

TÄIDETUD: Riigikaitseõpiku tekst on antud sujuvalt, ladusalt, asjakohaselt, on jõukohane õpiku kasutaja sihtrühmale, samas ei ole see lihtsustatud. Õpiku teatud peatükid on jutustavad ja kirjeldavad, sest seda nõuab sisu. Näiteks sõjaajalugu, tänapäeva sõjalised kriisid ja relvakonfliktid, NATO ja liitlased. Nimetatud peatükkides esitatakse tähelepanekuid, tuuakse välja seoseid, aga antakse ka parajal määral hinnanguid ning sõnastatakse järeldusi.

Õpiku tekst lähtub teaduskeelele esitatavatest nõuetest, kus tähtsust omab argumenteeritus, analüüs, järelduste vormistamine. Näiteks peatükid sõjaajalugu, tänapäeva sõjalised kriisid ja relvakonfliktid, Eesti riigikaitse korraldus, siseturvalisus, elanikkonnakaitse, esmaabi eeldavdki õigeid, kontrollitud fakte, seisukohtade esitust, seega suurt põhjendatust õpiku kasutaja jaoks, sest teksti kaudu luuakse väärtussüsteemi riigikaitse jaoks. Relvaõpet käsitlev tekst on sisutihe ja eeldab suurt tähelepanu. Teisalt, relva tundmaõppimine ja selle kasutamise keerukus eeldabki süvenemist. Tõesed faktid, arvandmed, st teaduspõhisus kujundavad ausa ja väärrika riigi kuvandi, mis on reaalse riigikaitse vundamendiks.

(4) Õppekirjandus sisaldab kõrgemaid mõtlemisoskusi kujundavaid ülesandeid, sealhulgas loov-, probleem- ja uurimisülesandeid, suunab rakendama aktiivõppemeetodeid ja meetoodiliselt mitmekesiseid materjale ning võimaldab õpilase arengutasemest, võimetest ja erivajadusest lähtuvat õppetöö diferentseerimist ja läbiviimist erinevates õppekeskkondades, sh digitaalses.

TÄIDETUD: Õppevara lähtub riiklikust õppekavast ja ainekavast ning aineõpetaja poolt lisatud õppematerjalidest. Põhivara sisaldab peamisi kohustuslikke teadmisi. Õpiku sisu vastab õppekavale ja toetub teaduse uusimatele saavutustele, eriti esmaabi peatükis. Relvaõpetuse peatükis saadakse teadmisi, mis on praktikas korduvalt kontrollitud.

Illustratsioonide ülesanne on äratada teema vastu huvi, aktiveerida eelnevaid teadmisi ja neid süstematiseerida, võrrelda, stimuleerida mõtlemist. Illustratsioonide kaudu on võimalik seletada probleemi ja nähtust, tuua välja ka nähtustevahelisi seoseid ning kujundada hoiakuid. Illustratsioonid on õpikus retsensendi arvates siiski natuke vähevõitu. Peamiselt on panustatud fotodele, aga kasutada võinuks rohkem karikatuure, koomiksi elemente, anekdootlikke lugusid, mida sõdurielu paratamatult pakub.

Lisamaterjalid õpiku lõpuosas annavad õpilasele operatiivset lisainformatsiooni. Ülesannete blokid iga peatüki lõpus sunnivad õpilasi mõtlema erinevatele riigikaitsele probleemidele, lisamaterjale leidub filmisoovituse ja veebimaterjalide näol.

(5) Õppekirjanduse tekst on koostatud korrektses ja eakohases keeles. Vajadusel lisatakse mõistete seletused või sõnastik.

TÄIDETUD: Riigikaitseõpiku tekst on antud sujuvalt, ladusalt, asjakohaselt, on retsensendi hinnangul jõukohane õpiku kasutaja sihtrühmale, samas ei ole see lihtsustatud. Õpiku teatud peatükid on jutustavad ja kirjeldavad, sest seda nõuab sisu. Näiteks sõjaajalugu, tänapäeva sõjalised kriisid ja relvakonfliktid, NATO ja liitlased. Nimetatud peatükkides esitatakse tähelepanekuid, tuuakse välja seoseid, aga antakse ka parajal määral hinnanguid ning sõnastatakse järeldusi.

(6) Õppeteemade ja sisu esitus on süsteemne ja loogiline, esitatud faktid on õiged ja ajakohased.

TÄIDETUD: Õpik edastab sisu kaudu süsteemselt ja loogiliselt informatsiooni, mis on määratud õppekava ja ainekava alusel kohustuslikuks omandamiseks. Esitatud faktid on ajakohased.

ÕPIKU SISU JA TEKSTI KOHTA TÄHELEPANEKUID JA PARANDUSETTEPANEKUID: (NB! Kuna retsensent ei ole teeninud Eesti Kaitseväes, siis tähelepanekud võivad olla ehk mitteasjakohased, aga võib-olla on neist siiski abi).

- ☞ Õpik annab teoreetilise konkreetse ülevaate riigikaitse ainekavaga ette nähtud teemadest. Seda on kasutada lihtne tänu sisukorrale, kus puudub üleliigne informatsioon. Õpik on illustreeritud fotodega, mis on asjakohased. Fotosid ja illustratsioone võinuks veel rohkemgi olla, sest õpiku sihtrühm hindab visuaalset külge õppeprotsessis kõrgelt ja pealekauba jääb loetu meelde paremini, kui lisatud on fotosid, kaarte, skeeme jmt. Illustratsioonide ülesanne on äratada teema vastu huvi, aktiveerida eelnevaid teadmisi ja neid süstematiseerida, võrrelda, stimuleerida mõtlemist. Illustratsioonide kaudu on võimalik seletada probleemi ja nähtust, tuua välja ka nähtustevahelisi seoseid ning kujundada hoiakuid. **Illustratsioone on õpikus retsensendi arvates vähevõitu. Peamiselt on panustatud fotodele, aga kasutada võinuks rohkem karikatuure, koomiksi elemente, anekdootlikke lugusid, mida sõdurielu oma nõ piirisituatsioonides tegutsemises paratamatult loob.**
- ☞ Õppevahendina eeldab retsenseeritav õpik aineõpetaja suunamist, sest tekst on sisutihe ja sealt olulise esiletoomine ei pruugi õpilase jaoks olla lihtne ka visuaalselt. Õppeteksti liigendatus on olemas, aga kas igakord põhjendatud just esitatud moel.
- ☞ Õpikus on esitatud palju erialatermineid. Neid on selgitatud arusaadavalt, konkreetselt. Olulised terminid on tekstis esile toodud nõ rasvaselt trükituna ja on seeläbi ka kiiresti hoomatavad.
- ☞ **Õpiku puhul eeldatakse, et see aitab kaasa aktiivõppe meetodite rakendamisele. Riigikaitseõpiku peatükkide lõpus on esitatud ülesandeid, mis suunavad õpilast mõtlema, arutlema, vaatama filme, et avardada teadmispagasit, kuid paraku on ülesannete valik retsensendi hinnangul pisut tagasihoidlik ja peatükkide lõikes ebahütlane. Mööndusena võib aga lisada, et praktilised õppused ja praktika riigikaitse-laagris kompetentsete juhendajate-praktikute juhendamisel kompenseerivad loodetavasti selle puudujäägi.**

PEATÜKKIDE KAUPA TÄHELEPANEKUID JA PARANDUSETTEPANEKUID:

Sisukord: vajalik on mõne peatüki sõnastus üle kontrollida. Näiteks: 1. peatüki pealkiri on „Kodanik, riik ja riigikaitse” (enne oli „Riik kui rahvuse kodu”).

1. peatükk. Kodanik, riik ja riigikaitse.

Tekst on koostatud emotsionaalselt laetult, innustab, motiveerib. Soovitav on tekst veel keeleliselt üle vaadata, sest esineb sõnakordusi ja paar koma oleks vaja lisada, lauseehitust sättida. Õpikut sissejuhatava - 1. peatükina igati riigikaitsele väärtustele rõhuasetusi panev ja kodaniku rollile riigikaitse tegevuses osundav ning konkreetne. Demokraatia, õigusriik ja Eesti põhiseaduslik kord on need, mida me kaitseme ja mis on meie kui kodanike jaoks olulised.

NB! Terve õpiku osas, aga ka 1. peatüki puhul võiks Lugemissoovituse ja Filmissoovituse blokke trükitehniliselt ja õigekirjaliselt ühtlustada: kus käib punkt, kus komad, kus

kustutada jutumärgid. Raamatute puhul on vältimatu lisada trükiaasta ja väljaandva kirjastuse nimi jmt.

2. peatükk. Sõjaajalugu.

Peatüki tekst on sisutihe, suurepärane ja faktiderikas ajalooline ülevaade sõjaajaloost. Igati avardab silmaringi ja annab teadmisi sõjapidamise filosoofiast ning suhtumisest sõdadesse.

NB! Taas võiks keelelise ja trükitehnilise korrektuuri läbida, sest trükivigu on sisse lipsanud, nagu seda ikka paraku ette tuleb (sõna mehaniseeriti asemele oleks õige mehhaniseeriti jmt) Alalõigus "Suhtumine sõjapidamisse" viimases lõigus lisada paar sõna: 19. sajandi lõpuks olid *sõlmitud või allkirjastatud* lepingud, mis /.../.

Alalõigus „Sõdade mälestamine ja mäletamine” on kirjas Albert Kivika romaan „Nimed marmortahvilil.” Soovitan kirjutada Albert Kivikase romaan, sest nimetavas on perekonnanimi Kivikas. Edasi on paar tekstilõiku hiljem kuulus ladinakeelne tsitaat, aga väike kirjaviga on sees. NB! Palun parandada: õige on „si vis pacem para bellum” (vic ei ole õige). Selle lause autoriks peetakse **Publius** Flavius Vegetius Renatus`t. Kui pikk nimevariant juba esitada, siis lisada ka Publius.

Alalõigu pealkiri „Sõjapidamisest vana- ja keskajal” sõnastada ümber „Sõjapidamisest kesk- ja uusajal”, sest vanaaja sõjapidamise kohta ei ole selles nimetatud tekstilõigus üldse juttu. Küll aga on juttu sõjapidamisest uusajal.

Alalõiku „Tehnika mõju sõjandusele” võiks täiendada ühe olulise teadmise: „/.../ Ratsaväe kasutamisele andis uue mõõtme *frankide poolt jaluse* – rihma otsas rippuva jalatoe-kasutuselevõtmine Euroopas 8. sajandil”. /.../

Samas alalõigus oleks hea lisada foto Otepää püssist, mis pärineb 14. sajandist.

Kui juttu tuleb järgmises tekstilõigus bastionidest, siis sõna **bastion** muuta Bold`iga nõ paksult trükituks. NB! Lisada juurde tekstis lause lõppu, et bastionid said lisaks Tallinnale, Narvale ja Tartule ka veel Kuressaare ja Pärnu. (vt https://et.wikipedia.org/wiki/Kuressaare_piiskopilinnus) Hea oleks siia leheküljele näitlikustamiseks lisada foto Narva bastionist.

Järgnevas lõigus, kus on juttu kuulipildujatest, siis võiks sõna **kuulipilduja** Bold`iga nõ „paksuks” teha. Sama ka sõnaga **raudteeliiklus**, kuna see omab sõjapidamise seisukohast olulist tähtsust 19. sajandi lõpust ja 20. sajandi algusest alates.

Alalõigus „Maailmasõjad” võiks taas Boldiga märgistada sõnad **tanke, allveelaevu, lennukeid, keemiarelva**. Järgmises tekstilõigus, kus juttu **Teise maailmasõja** relvastusest, Bold`iga märgistada sõnad **tankiarmeed, lennuväe, ballistilised raketid ja mitmikraketihetjad, aatomipomm**.

Ehk võiks täpsustada Hiroshima ja Nagasaki aatomipommirünnakus hukkunute arvu, sest Hiroshimas hukkus 70 000 ja Nagasakis 30 000 inimest, mis tähendab kokku 100 000 inimest. Vähemalt sellised arvud leidis retsensent avalikest allikatest.

Järgmises tekstilõigus märgistada Bold`iga **maa-õhk tüüpi Stinger õhutõrjerelvad**.

Alalõigus „Muinasaegne sõjandus” sõna **maleva** asemel **malev** ehk maakaitseväge (nimetavas käändes **malev**). NB! Selles alalõigus vääriskid olulised relvad ja kaitsevahendid taas Bold`iga märgistamist, sest siis on hea teksti lugeda ja saab selge pildi toonastest relvadest ja kaitsevahenditest 13. sajandil, nagu **mõõgad, sõjakirved, sõjanuiad, vibud, nooled, odad, kilp, rõngassärk**.

Kui juttu tuleb Ümera lahingust, siis võiks lisada, et see kirjeldatud lahing toimus **1210. aastal** (teada on, et Ümera lahinguid oli tegelikult mitu arheoloog Ain Mäesalu andmeil).

Lõigus, kus tuleb juttu Põhjasõjast (1700- 1721), võiks kindlasti lisada sõna **Rootsi** sõjaväkke värvati ligi 15 000 eestlast (vastasel korral jääb mulje, et Vene väkke värvati).

Alalõigus „Sõjalised kaitserajatised” võiks taas Bold’iga märgistada sõnad **bastioneid** ja **reduute**.

Alalõigus „Vabadussõda” märgistaks suure tähega 1919. aastal toimunud sõjategevust **Lõunarindel**. Natuke edasi järgnevas tekstilõigus muudaks sõnad autonoomset Balti riiki – autonoomset Balti **hertsogiriiki**. Sama tekstilõigu lõpus lisaks sõnade **Eesti iseseisvust** vahele sõna **Vabariigi**. (./.../millega **Nõukogude Venemaa tunnustas Eesti Vabariigi iseseisvust**).

Lisada foto Rannu Vabadussõja mälestusmärgist ja kindlasti lisada, et Rannu Maanaiste Seltsi „**Laine**” poolt rajatud Vabadussõja mälestusmärk ./.../.

Koolipoistest Vabadussõjas on tekstilõik ja foto nn Reaali Poisist. Kuna foto kõrval on ruumi, siis kas sinna sobiks tekst Reaali Poisi mälestusmärgi loomises loost?

Foto all parandada tekstis Vabadussõjas **langenud** õpilastele ja **õpetajatele**, mitte *osalenud* õpilastele, nagu teksti on sattunud, ja lisada foto all lause lõppu „./.../ ees asuv mälestusmärk ehk **nn Reaali Poiss**”.

NB! Pööran retsensendina tähelepanu asjaolule, et riigikaitse lõimumine teiste õppeainetega on oluline uuenenud õppekavas ja kasvatada **haritud** riigikaitsjat ja kaitseväelast on meie kodanikkonna üks missioone ja eesmärke.

Alalõigus „Kaitseliit” parandada suure algustähega sõna **Saksa** okupatsioon.

Alalõigus „Eesti, eestlased ja Teine maailmasõda” suure algustähega märkida **Saksa** väed, **Nõukogude Armeed**, Eesti **Laskurkorpus**, **Kaitsevägi**.

Lipp heisati Pika **Hermann**i torni (kahe n-tähega!).

NB! Kas vajaks sisulist muutmist? 1941. aastal osales Punaarmee **8. armee** koosseisus 22. territoriaalne **laskur**korpus, aga mitte **lahingukorpus**?

1942. aastal moodustati 8. Eesti **Laskurkorpus** ja selle juhiks sai Lembit Pärn, kes sel hetkel oli kindralmajor. Kas teksis praegu olev kindralleitnant Lembit Pärn vajaks muutmist sõnaga kindralmajor, et vastaks ajaloolisele tõele, et korpuse moodustamise ajal oli Lembit Pärn veel kindralmajor? Näiteks: Toona veel kindralmajor, hilisem kindralleitnant Lembit Pärn.

🔗 Lugemissoovituse blokki lisada võimalusel järgmine raamat:

Mart Laar. Metsavennad. Relvastatud vastupanu Eestis Teise maailmasõja järel. Tallinn: Read, 2013.

🔗 Filmissoovituse blokki lisada:

„Mehed unustatud armeest”(2006, Indrek Treufeldt, režissöör Kalle Käesel).

„Hacksaw Ridge” (2016, režissöör Mel Gibson).

☞ Külastamissoovituse blokki lisada:
Eesti Vabadusvõitluse Muuseum Lagedil
Okupatsioonide ja vabaduse muuseum Vabamu
Lennusadam
Paks Margareeta
Eesti Lennundusmuuseum
Tallinna Linnamuuseumi Kiek in de Kök ja Bastionikäigud

3. peatükk. Tänapäeva sõjalised kriisid ja relvakonfliktid.

Peatüki tekst on ülimalt sisutihe ja eeldab täiel määral süvenemist, sest tekstis on kasutatud mõisteid, millega varasemalt ei ole kokku puutunud. Tekstilõikude vahel on illustreerivad skeemid, mis on piisavalt ülevaatlilikud, asjakohased ja arusaadavad.

NB! Tekst vajab veel keelekorrektuuri (esineb sõnakordusi, koma puudu mõnes lauses jmt).

Alalõigus „Revolutsioonid sõjanduses” teksti loetavuse huvides ja teatud vägede ründamise tehnoloogiate rõhutamiseks tekstis märgistada Bold`iga **täpsuspommitamine, vargtehnoloogia**.

Kuna 3. peatükis on teksti tihedalt, siis on vajalik lisada illustratsioone ja fotosid (näiteks Afganistanis CIMIC- projektist- vee toomine küladesse; see kuulub irregulaarse sõjapidamise dimensiooni kuuluva tegevuse alla jmt).

Peatüki lõpus asendada sõna *Vaatamissoovitus* sõnaga *Filmissoovitus*.

4. peatükk. Eesti riigikaitse korraldus

NB! Tekst vajab veel keelekorrektuuri (esineb sõnakordusi, koma puudu mõnes lauses jmt) ja teksti liigendamise huvides lisada fotosid/ või skeeme/ või illustratsioone.

Alalõigus „Eesti asend rahvusvahelises julgeolekuruumis ja sellest tulenevad julgeolekuohud” kolmandas tekstilõigus märgistada Bold`iga mõiste **euro-atlantiline julgeolekuarhitektuur**. Väga ladusalt on kirjutatud ja sõnastatud alalõik „Eesti julgeolekupoliitika”.

NB! Alalõigus „Riigikaitse arengukava” ja „Eesti riigikaitse juhtimine” parandada lausetes sõna **Kaitsevägi** suure algustähega, nagu riikide armeede ametliku nime puhul reeglina kirjutatakse.

Tekstis Eesti vabariik sõna *vabariik* suure algustähega märkida.: Eesti *Vabariik*.

Peatüki lõpus rubriiki Ülesanded lisada mõtlemisülesandeid, mis lähtuksid Bloome`i taksonoomiast, et panna õpilane analüüsima ja järeldusi sõnastama.

Peatüki lõpus Lugemissoovitusse lisada Kaitsepolitsei aastaraamatud, mis on antud teema käsitlemisel oluliseks allikmaterjaliks.

Peatüki lõpus Filmisoovituse rubriiki lisada Eesti filme nagu „Punane elavhõbe”, teleseriaal „Ohtlik lend”.

Peatüki lõpus Interneti rubriiki lisada Kaitsepolitsei Facebook`i ja Kaitseväe veebileht www.mil.ee

5. peatükk. Siseturvalisus.

Väärrib märkimist, et õpiku tarvis on tekst ja muu õppevara liigendatud otstarbekalt.

NB! Ettepanek on tekst veel hoolikalt läbi vaadata ja keelelised või trükitehnilised apsakad likvideerida (näit. alalõigus „Siseturvalisust mõjutavad tegurid”, alalõigus „Siseriiklikud ohud ja kriisid”, alalõigus „Kriisireguleerimise õiguslikud alused”, alalõigus „Elutähtsad teenused”, alalõik „Ülesanded”). Toon näite: käändes- põhiseaduslikku korda, küsilause lõpus küsimärk puudu, tähti üle sõna lõpus jms.

NB! Alalõigus „Siseturvalisust tagavad organisatsioonid ja nende üksused” riigiasutuste loetelus muuta operatiivselt enne õpiku trükkiminekut Töötukassa?? nimi uueks nimeks, kui see muutmine toimub.

Alalõigus” Siseriiklikud ohud ja kriisid” kaaluda fotode paigutuses varasema sündmuse kohta foto paigutamist esimesena (praegu on Lumetorm 2010. aastast üleval ja selle alla on paigutatud foto 2005. a jaanuaritormi olukorrast). Kronoloogiliselt oleks varasem sündmus vaja esimesena esitada.

Alalõigus „Varude loomine” ei ole vaja lisada aastat 2018, sest moodustatud varude loetelu on eeldatavalt üldises plaanis niisugune ka aastatel 2019, 2020 ja 2021, sest antud riigikaitseõpik on kasutusel eeldatavalt mitu aastat.

NB! 5. peatüki lõppu võiks lisada **Külastamissoovitus**

Eesti Politseimuuseum Rakveres

6. peatükk. Kaitsevägi.

NB! Antud peatüki kogu tekst on vaja hoolikalt läbi töötada keelekorrektoril, sest mistahes põhjusel on palju trüki- ja õigekirjavigu, kokku-lahku kirjutamise vigasid sisse lipsanud.

Alalõigus „Sõjaaja üksused” on vaja lehekülje alla viitena/selgitusena tuua mõiste „**sotrad**” tähendus, kuna eelnevate peatükkide puhul selle mõistega õpilane kokku ei puutu ja ometi on see oluline mõiste maaväes.

Samas alalõigus, kus on juttu **küberväejuhatusest**, kustutada mõiste selgituses sõnad „*mis on loomisjärgus*”, sest küberväejuhatuse on meil loodud ja alustas tööd 1. augustil 2018. aastal. Seega jääks mõistena tekstis järgmiselt: „7. küberväejuhatuse – väeliik, mille peamiseks väeosaks on /.../”.

NB! Alalõigus „Liitlased” on fotod ja ühe foto all kindlasti parandada ära sõna „**angid**”.

Õige on sõna „**tan**kid”. Kääname järgmiselt: ainsuses tank, tanki, tanki; mitmuses tankid-tankide- tanke (tangid on juuste lokitamiseks või tööriist käsitöö ja remondi valdkonnas).

Alalõigus „Ülesanded” sõnastada 1. ülesande puhul teine lause järgmiselt: „Too näiteid ja kasuta selgituste andmisel oma teadmisi ajaloost.”

7. peatükk. Kaitseliit.

See peatükk eeldab kindlasti fotomaterjali lisamist. Kui võimalik, siis 1920.- 1930. aastaist fotosid toonase Kaitseliidu kohta või selle juhtide kohta (näiteks: toonased kütiseltsid, Naiskodukaitse liikmetest foto, noorkotkad ja kodutütred vormiriietuses jmt). Vähem teatakse meil ka Johannes Orasmaa (Roska) kohta. Tema foto sobiks hästi Kaitseliidu kohta kirjutatud ajaloolisse ülevaatesse juurde lisada. Kaitseliidu roll oli ja on riigikaitstes ülimalt oluline ja seda näitab ka fakt, et 17. juunil 1940. aastal dikteeriti NSV Liidu sõjalise juhtkonna poolt J. Laidonerile (Narva diktaat) kohustus elanikelt, sh kaitseliitlastelt relvad ära korjata 48 tunni jooksul. See näitab, millise tähenduse andis vaenlane tegelikult meie Kaitseliidu olulisusele ja võimele riiki kaitsta. Johannes Orasmaa juhtimisel kasvas Kaitseliit kodanikuühiskonna tuntavaks jõuks.

NB! Peatüki lõpus olevale karikatuurile tuleb lisada karikatuuri autori nimi.

NB! Kui küljendus ja kujundus võimaldab, siis võiks õpiku teksti lehele lisada näiteks kodutütarde töötuse teksti; foto Kaitseliidu paraadist Rakveres 23. juunil 2017. aastal.

Alalõigus „Ülesanded” peaks 2. ülesandes sõna *roll* asendama sõnaga **tähtsus**.

Seega, sõnastada 2. ülesanne järgmiselt: „2. Selgita, milline tähtsus on Kaitseliidul Eesti sõjalises riigikaitstes.”

7. peatüki juurde lõppu lisada **Filmisoovit**

„Detsembrikuumus” (2008, režissöör Asko Kase)

8. peatükk. NATO ja liitlased.

NB! Antud peatüki kogu teksti võiks veel hoolikalt läbi töötada keelekorrektor, sest mistahes põhjusel on vigu sisse jäänud, nagu tähti puudu jmt (sõna sõjalis**te**ks, *agressiivne*).

Teksti jälgitavuse huvides võiks olla liigendatud alalõigus ”Otsustusprotsess NATO-s” see tekstilõik, kus räägitakse NATO juhtimisstruktuurist: „NATO sõjalise struktuuri kõrgeimad organid on kaks strateegilist väejuhatust: 1)..... ; 2)..... NB! Praegu jääb see tekstilõik pisut hoomamatuks. Soovitus oleks see lõik üldse esitada tabelina, sest inglise keeles nende struktuuride pikad nimetused omakorda raskendavad teksti loetavust.

NATO peasekretäride tähtsust ei saa alahinnata ja seepärast võiks lisada mõne NATO peasekretäri foto koos lühikese lausega, millisest riigist ta on pärit jms.

Õpilase seisukohast vaadatuna oleks huvitav riigikaitse õpikus näha ka ajatelge, kuidas Balti riigid NATOsse said, et näidata, kui pikk see protsess oli, ja et jõuda arutlemise tulemusel järeldusele, kui paljud riigiametnikud ja kaitseväelased ning nende pered on selle nimel vaeva näinud, et meie riik oleks igakülselt kaitstud.

Alalõigus „Ülesanded” küsimusele „3. Kirjelda NATO koormajagamise põhimõtet.” lisada juurde lause: Sõnasta järeldus.” Eesmärk on õpilasi panna mõtlema ja sõnastama järeldusi, mis on õpilase jaoks pingutav ülesanne, aga vajalik.

9. peatükk. Kaitseväeteenistus ja väljaõpe.

NB! Antud peatüki kogu tekst on vaja hoolikalt läbi töötada keelekorrektoril. Näiteks: kutselane kutsutakse arstlikku komisjoni (praegu ühekordselt k- täht trükitud); komad puudu alalõigus „Ajateenistus ja reservteenistus”/.../.

Alalõigus „Allüksuse kursus” lisada lause lõppu sõna „toetust”: „Õppekogunemisel osalejatele makstakse Kaitseväe poolt olenevalt reservväelase ametikohast 37-50 eurot päevas toetust.” Selgitus: makstakse toetust ja eesmärk ei ole kõiki ettetulevaid kulusid katta.

Kogu peatüki tekstis muuta sõna **Kaitsevägi** esitähht suureks, sest see on meie armee ametlik nimi.

Seaduste nime esitähht suure algustähhega ka keset lauset: **Kaitseväeteenistuse** seadus; **Riigikaitse**seadus jne. Rõhuasetus seadusele kui sellisele on siin oluline riigikaitse valdkonnas, sest reguleerib tegelikult kogu elanikkonna käitumist.

Alalõigus „Tegevteenistus” suure algustähhega lause sees **M**aaväe; Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste **L**ahingukoolis; **K**õrgemas **S**õjakoolis; koolide nimedena **Eesti** Lennuakadeemia; **TTÜ Eesti** Mereakadeemia.

Selgitus: võib tunduda norimisena, aga riigikaitse on vaja ka harida muudes valdkondades ja koolide nimed võiksid olla kirjalikult enam-vähem täielikena olemas.

10. peatükk. Riviõpe.

NB! Kindlasti lisada fotosid riviõppe (koondrivi, lahkrivi) kohta ja kindlasti jälgida, et fotod ja selgitused oleksid leheküljete ilusti jälgitavad, st foto ja selle foto selgitus samal leheküljel.

Kui võimalik, siis lisada ka ajaloo fotosid või joonistusi (näiteks: faalanks Vana-Kreekas, lahkrivi Ameerika Ühendriikide kodusõjas), ning tänapäeval soomukite, tankide formeeringud maastikul, laevade formeeringud merel, lennukite formeeringud õhus vms).

Alalõigus „Üksiksõduri riviõpe” eelkäsklusega toimingute tekstilõigus sõna „*kaks saamu*” asemel teha parandus „kaks **sammu**”.

11. peatükk. Relvaõpe.

NB! Ühtlustada terve peatüki ulatuses relvade kohta ametlikud rahvusvaheliselt või meil Eestis kokku lepitud käibel olevad tähistused.

Näide: kas kuulipildujatel kaliiber tähistada 5,56-mm või 5,56mm; kas 7,62-mm või 7,62mm? Tekstis peaks kõikjal ühtlustama, kuidas on õige või meil kaitseväelastel kokku lepitud.

Alalõigus „Eesti Kaitseväe relvad” ühtlustada relvade märgistused:

Kas 40-mm granaadiheitjad või 40mm? Kas Rootsi automaatkarabiin Ak4 või AK4? Kas Norrast hangitud AG-3 või AG3?

Kas Rootsi kuulipilduja Ksp -58 või Ksp58?

Kas Ameerika Ühendriikide raskekuulipilduja Browning M2 on 12,7- mm või 12,7mm?

Kas 9-mm Rootsi püstolkuulipilduja m/45 või 9mm?

Kas granaadiheitja Carl-Gustaf on 84-mm või 84mm kaliibriga?

Kas Rootsi tagasilöögita tankitõrjekahurid on 106,7-mm või 106,7mm M40 ja Pv-1110 või Pv1110?

NB! Pv1110 juurde võiks lisada ka, et tundub ka kui Pvpj ja lisada nagu ka M40 puhul, Pvpj kaliiber on 90mm.

Kas tankitõrjegranaadiheitja on M-69 või on õige M69?

NB! Relvade liigitamine tuleks õpikus kindlasti tähesuuruste ja relvaliikide teksti paigutamise paremini liigendada, vastasel korral ei saa õpilane aru, mis relvaliigiga või selle alla liigituva relvaga on ikkagi tegemist.

Näiteks: kuulipilduja on üldnimetus ja selle alaliik on kergekuulipilduja- seega Negev`ile on vaja täpsustus lisada- kergekuulipilduja Negev, et liigitamisel oleks selge, mis ta on.

NB! Kui rääkida relvadest, mis on mingis maailma piirkonnas kasutusel, siis üldnimetus Ameerika ei sobi siia õpiku teksti sellisel kujul, sest kui on mõeldud Ameerika Ühendriike, siis neil on teatud relvastus ja laskemoon kasutusel, aga Brasiilias ei pruugi üldse sama relvastus olla kasutusel, kuigi ka Brasiilia liigitub üldmõistena Ameerika alla. Seega, tekstis Ameerika asemele parandada Ameerika Ühendriikides või USAs.

Alalõigus „Laskemoon” on mõiste *kartuuslaeng*. See mõiste vajab viitena lehekülje allservas mõiste seletust. Kust see sõna *kartuus* üldse pärineb.

Alalõigus „Padrunitüübid” on USA püstolite ja revolvrите tuntud kaliiber 45 (0, 45 tolli). Miks on tekstis selle numbri 45 ees veel punkt (.45)?

Alalõigus „Juhitavad tankitõrjeraketid” on trükivigu sees (sõnades tähti puudu). Samas alalõigus on foto tankitõrjekompleksist Milan2 ja sellisena on ka foto allkirjas. Kas õigem oleks siiski rahvusvaheliselt tunnustatud märgistus MILAN2?

Alalõigus „Miinipildujad” võiks 81- mm asemel olla 81mm ja 120- mm asemel 120mm.

Alalõigus „Suurtükid” oleks õigem 105mm haubitsad ja 122mm H63 ning Vene päritolu kergehaubits D30 (sidekriipsud kõik ära võtta). Kas Mistral MANPAD on ka Eesti Kaitseväes kasutusel? Tekstis on see puudu. Kas vajab lisamist?

Alalõigus „Mereväe laevad” asendada sõna *Inglise* ametliku nimetuse, st Suurbritanniaga. Eesti sõlmis 2006. aastal lepingu Suurbritanniaga, mitte Inglismaaga, mis on vaid osa Suurbritanniast. Samas alalõigus esineb komavigu (vt alates lausest „Relvastuse hinda /.../.”

12. peatükk. Elanikkonnakaitse.

NB! Vaadata üle õigekeel, komad lauses jmt.

NB! Alalõigus „Ajaloost” jätta teises tekstilõigus välja lõigu lõpus olev sõna *kodanlik*, sest väljend „kodanlik õhukaitse” on pärit Nõukogude okupatsiooni ajast, kui kõik, mis puudutas Eesti Vabariiki liigitus mõiste *kodanlik* alla. Lõigus, mis algab sõnadega „Taasiseseisvunud Eestis loobuti /.../” muuta lauses „2001. aastal jõustunud hädaolukorraks valmisoleku seadusega võeti (mitte *võetakse*) kasutusele kriisireguleerimise termin /.../”

Samas lõigus võiks keset lauset olla seaduse nimi Hädaolukorra seadus suure algustähega, et seadus ekstra välja paistaks (praegu on tekstis väikese algustähega).

Tekstilõigus, mis algab sõnadega „Ohud on /.../” vaadata üle sõnastus lauses „Järjest tõsisemaks probleemiks on /.../”.

NB! Evakuatsioonikoti sisu võiks olla ka visuaalselt näidatud õpilasele teksti vahele piltidega-fotodega.

NB! Ka varjumise kohtadest võiks olla fotosid näitlikustamiseks.

13. peatükk. Esmaabi.

Peatükk on vormiliselt esitatud korrektselt, otstarbekalt, õppetekst on arusaadav ja konkreetne. Illustreerimiseks võiks jooniseid ja fotosid lisada teksti vahele, kui võimalik.

Muus osas ettepanekuid ega parandusi ei ole.

LISA 1. Meresõjapidamine

NB! Kindlasti võiks läbida veel keelekorrektuuri, sest viitamine ei ole korrektselt vormistatud ja tekstis esineb trükivigu.

LISA 2. Kaitsetööstus.

NB! Kindlasti võiks läbida veel keelekorrektuuri, sest tekstis esineb trükivigu, keelekonarusi, komasid on puudu. Sõna Eesti *Kaitseministeerium* märkida suure algustähega. Seaduse nimi suure algustähega (Strateegilise kauba seadus).

Fotodel on näited Eesti kaitsetööstuse toodetest NB! Kui ühel neist on tootja märgitud, siis teisel tootel võiks samuti olla tootja märgitud.

Kokkuvõtteks: retsensiooni kirjutamisel on aluseks võetud ka Tartu Ülikooli Filosoofiateaduskonna Eesti ja üldkeeleteaduse instituudis 2012. aastal koostatud Liisa Tepp'u magistritöö teemal „Erinevate hindamismeetodite rakendamine õpiku analüüsis”.

Õpiku funktsioonid on:

1) informatiivne; 2) transformatiivne; 3) süstematiseeriv; 4) kinnistav enesekontroll; 5) enesetäienduslik; 6) intrigeeriv; 7) koordineeriv; 8) kasvatuslik.

Retsensent leiab, et riigikaitse õpik täidab õpikule esitatavad funktsioonid pärast otstarbekate paranduste sisseviimist ja teenib eesmärki aidata kaasa Eesti riigikaitse vaimsele ja füüsilisele tugevdamisele.

Õpikut retsenseerinud Heli Kirsi,
Rakvere Gümnaasiumi ajaloo- ja ühiskonnaõpetaja
Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Seltsi juhatuse liige
heli.kirsi@gmail.com
mobiil: 56921946